

מחלוקת הראשונים בענין גרירה בחטאות

גרירה היא כפרת מעשה עבירה אחד אגב, או בעזרת. קרבן חטאת המובא על מעשה עבירה אחר. בגמרא¹ מצינו שני מצבים בסיסיים שבהם נכללים מקרים שונים (בהתאם למפרשים השונים) של גרירה:

מצב א: אדם קצר וטחן בשגגת שבת וזדון מלאכות², וחזר וקצר טחן בזדון שבת ושגגת מלאכות³. אח"כ נודע לו על הקצירה וטחינה של שגגת שבת, ונודע לו שוב על קצירה וטחינה של שגגת מלאכות. אומר רבא: כיון שנודע לו על קצירה וטחינה ראשונה (של שג"ש) אזי קצירה גוררת קצירה וטחינה גוררת טחינה.

מצב ב: אדם קצר וטחן בשגגת שבת וזדון מלאכות, וחזר וקצר וטחן בזדון שבת ושגגת מלאכות. וכשנודע לו – נודע לו קודם על קצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות. אומר רבא: כיון שנודע לו על קצירה שניה (של שג"מ) אזי קצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה, ואילו טחינה שכנגדה (שניה) במקומה עומדת (וכשיוודע לו עליה יתחייב חטאת נוספת). אביי חולק על רבא וסובר שגם טחינה שכנגדה מתכפרת אגב הקרבן שהובא על הקצירה של שגגת מלאכות.

בסכום שני המצבים בגמרא הם: (א) הקרבן מובא על הקצירה וטחינה הראשונה⁴, והדין הוא שקצירה מכפרת קצירה וטחינה. מכפרת טחינה. (ב) הקרבן מובא על קצירה שניה, והדין הוא שקצירה מכפרת קצירה וטחינה ראשונה ואילו טחינה שניה במקומה עומדת ולא מתכפרת⁵.

לכאורה הדין של גרירה כפי שהגדרנו אותו בתחילת דברינו אינו דין מיוחד, כי מצאנו כבר דינים אחרים שמאפשרים כפרה על מעשה עבירה אחד אגב, או בעזרת, קרבן שהובא על מעשה עבירה אחר:

א. שני זיתי חלב בהעלם אחד – אדם שעשה מעשה עבירה מסויים פעמיים ברציפות בלא ידיעת החטא, ונודע לו על אחד ממעשי העבירה-קרבן החטאת שיביא יכפר על שני מעשי העבירה.

ב. שגגת שבת – אדם שעשה מספר מעשי עבירה שונים בשגגת שבת מתחייב קרבן אחד שמכפר על כל העבירות. היסוד לדין הזה הוא המימרא של רב נחמן⁶: "קרבן דחייב רחמנא אמאי אשגגה, התם חדא שגגה הכא טובה שגגת הויין".

הדין של שגגת שבת הוא קצת יותר מיוחד מהדין של שני זיתי חלב בזה שהוא מכפר בקרבן אחד על מעשי עבירה שונים. דרך הכפרה של הקרבן הבודד על מספר מלאכות שנעשו בשגגת שבת יכולה להתפרש בשתי אופנים:

אפשרות 1 – כאשר אדם מביא קרבן על מעשה אחד של שג"ש מתוך מספר מעשי עבירה, כל המלאכות האחרות מתכפרות מכיון שהן מחוברות למלאכה שהתכפרה ע"י הקרבן (מעין תגובת שרשרת).

- (1) שבת דף ע"ו – ע"א.
- (2) מלאכות שנעשו בשגגת שבת – מתחייבים חטאת אחת על כולם.
- (3) מלאכות אלה שנעשו בשגגת מלאכות מחייבות חטאת על כל מלאכה ומלאכה.
- (4) ראשונה ושניה פירושם ראשונה נעשתה בשג"ש ושניה נעשתה בשגגת מלאכות.
- (5) לפי אביי גם טחינה שניה מתכפרת. אך בדין של גרירה דברירה לא נטפל ולכן לא אתייחס אל נקודה זאת בהמשך.
- (6) שבת ע'.

אפשרות 2 - כאשר אדם מביא קרבן על אחת מהמלאכות שנעשו בשג"ש הוא מכפר ע"י קרבן זה על כל אחת ואחת מהמלאכות, והחידוש הוא שקרבן אחד כאילו חוזר וניעור ומכפר מחדש על כל מלאכה בפני עצמה (לאפשרות זו נקרא בהמשך "כפרה חוזרת").

ההבדל בין שתי האפשרויות הוא בשאלה האם כשאדם מביא קרבן על אחת ממלאכות שג"ש אפשר לומר שמעשה אחר של שג"ש (שלא עליו הובא הקרבן) התכפר ע"י קרבן או לא: לפי אפשרות 1 רק המלאכה שעליה הביאו את הקרבן התכפרה ע"י הבאת קרבן, אך שאר המלאכות נתכפרו לא בגלל קרבן אלא בגלל שהם קשורים למעשה העבירה שהתכפר ואין כפרה לזה בלא זה. אך לפי אפשרות 2 - כל אחת מהמלאכות של שג"ש מתכפרת ע"י קרבן, אף שלמעשה הקרבן נשחט רק על מעשה עבירה אחד.

נפק"מ בין שתי האפשרויות תהיה אם אדם הביא קרבן, ואגב אותו קרבן (כגון: מדין שני זיתי חלב בהעלם אחד) התכפר גם מעשה עבירה אחד של שג"ש (מתוך כמה מעשי עבירה של שג"ש) - האם כיון שהתכפרה מלאכה אחת של שג"ש גם האחרות מתכפרות או לא? לפי אפשרות 1 - כיון שכפרת עבירות של שג"ש מבוססת על הקשר למעשה המתכפר הרי לא חשוב איך הראשון בסדרת המלאכות של שג"ש התכפר, ולכן כולם מתכפרים אחריו באופן אוטומטי. אך לפי אפשרות 2 - כיון שהראשון בסדרת המלאכות של שג"ש לא התכפר ע"י הבאת קרבן אלא רק אגב או בעזרת קרבן שהובא על מעשה עבירה אחר - אזי אין שאר העבירות של שג"ש מתכפרות מדין שג"ש, כי לפי אפשרות 2 דרך הכפרה היא ע"י קרבן שמובא על אחת מהמלאכות של שג"ש.

כעת נעבור להסברת השיטות בסוגיה לפי הנ"ל. בסוגיה מוצאים אנו שלש שיטות ראשונים בדין של גרירה:

שיטת רש"י:

לפני שניגש לפירוט הדינים לפי שיטת רש"י נזכיר את רש"י ע' ד"ה "ונודע לו" "אחרי כן על הקצירה ועל הטחינה כלומר או על זו או על זו וכ"ש על שתיהן" לפי רש"י במצב א' אין נפק"מ אם נודע לחוטא על שתי המלאכות או רק על אחת מהן: ובהמשך נבין מדוע.

מצב א': קצירה מכפרת קצירה וטחינה מכפרת טחינה מדין שני זיתי חלב בהעלם אחד, ולא מדין גרירה.

1. רש"י סובר שכיון שהקרבן הובא אל קצירה של שג"ש אזי הקצירה והטחינה מתכפרת מדין שני זיתי חלב בהעלם אחד, ואף הטחינה השניה מתכפרתו

קצירה	קצירה
טחינה	טחינה

אגב הטחינה של שג"ש (הראשונה). מדין שני זיתי חלב בהעלם אחד: ומכאן מסקנתו שרש"י סובר שדרך הכפרה בשג"ש היא כאפשרות 2 לעיל, ולכן כשהובא קרבן על קצירה של שג"ש זה כאילו הובא קרבן גם על טחינה של שג"ש, ולכן אפשרות 2 - את הטחינה השניה מדין שני זיתי חלב.

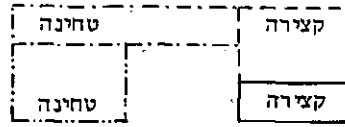
2. לפי רש"י החידוש של רבא במצב א' הוא שאעפ"י שבתחילה קצרה וטחן בשג"ש ולבסוף קצר וטחן בשג"מ, ולכאורה זהו העלם שונה, מכיון שלא היתה יחידה

* מקראה לשרטוטים: - המלאכה שעליה הובא הקרבן. - - - - - דין שני זיתי חלב בהעלם אחד שגגת שבת - - - - - גרירה - - - - - גרירה דגרירה.

חטא מפורשת זה עדין נחשב כהעלם כללי אחד, ולכן אפשר להשתמש בדין של שני זיתי חלב בהעלם אחד.

מצב ב': קצירה שניה מכפרת קצירה ראשונה מדין שני זיתי חלב, ואילו הטחינה הראשונה מתכפרת מדין גרירה (ולגבי הטחינה השניה חולקים אבוי ורבא האם יש גרירה דגרירה או לא).

1. הקצירה השניה שעליה הובא הקרבן מכפרת את הקצירה הראשונה מדין שני זיתי חלב בהעלם אחד. החידוש הוא אותו חידוש כמו במצב א'.

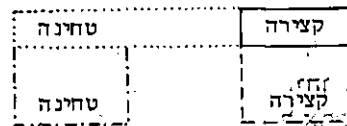
2. הטחינה הראשונה לא מכפרת מדין שג"ש מפני שהקרבן המכפר לא הובא על מלאכה שנעשתה בשג"ש, ומכיון שאי אפשר לכפר בדרך הכפרה הרגילה של שג"ש אנו נזקקים לדין המחודש של גרירה שמכפר את הטחינה הראשונה בעזרת קרבן שהובא על הקצירה השניה.

החידוש של גרירה הוא שאף על פי שהקשר בין הטחינה הראשונה לקצירה השניה רופף, כי אי אפשר לכפר בדרך הנורמלית של שג"ש, בכ"ז אפשר לכפר מדין גרירה, כלומר גרירה הוא הרחבה של שני הדינים האחרים – שני זיתי חלב, ושג"ש. הערה אחרונה בשיטת רש"י היא שמכיון שרש"י סובר שמלאכות שג"ש מתכפרות כאפשרות 2 ממילא ברור מדוע רש"י אומר שבמצב א' אין נפק"מ אם נודע לחוטא רק על הקצירה או על שניהם, כי אפ' נודע לו רק על הקצירה הרי הקרבן שהובא כאילו הובא על כל אחת מהמלאכות שנעשו בשג"ש.

שיטת הרא"ה 7:

מצב א': קצירה מכפרת קצירה מדין שני זיתי חלב בהעלם אחד וטחינה מכפרת טחינה מדין גרירה.

1. הרא"ה סובר שקצירה ראשונה שעליה הובא הקרבן מכפרת קצירה שניה מדין שני זיתי חלב בהעלם אחד. והחידוש הוא שאע"פ שברישא יש

העלם שבת ובסיפא העלם מלאכות בכ"ז זה נחשב העלם כללי אחד, כי לא היתה ידועת חטא מפורשת שתחלק לחטאות, ולכן משתמשים כאן בדין של שני זיתי חלב בהעלם אחד.

2. זא טחינה שניה לא מתכפרת מדין שני זיתי חלב בהעלם אחד, אלא מדין גרירה, מכיון שהרא"ה סובר שדרך הכפרה בשג"ש היא כאפשרות 1, כלומר תגובת שרשרת, ולכן הטחינה הראשונה התכפרה אך לא ע"י קרבן, וממילא אי אפשר לצרף לטחינה הראשונה את הטחינה השניה מדין שני זיתי חלב, כי הקרבן לא הובא על אף אחד מהטחינות: לכן אנו נזקקים כאן לדין המחודש של גרירה שאף שהקשר בין הטחינה השנייה לקרבן שהובא על הקצירה הראשונה הוא קצת רופף, כי אי אפשר להשתמש בדרך של שג"ש וזיתו חלב – בכ"ז נוצרת כפרה מדין של גרירה.

3. לפי הרא"ה כפרת שג"ש היא כאפשרות 1, ולכן לשיטתו במצב א' חייבים לומר שבנדע על חוטא זב, על הקצירה או רק על הטחינה ולא על שניהם, כי אילו נודע לו על שניהם אז הטחינה השניה היתה מתכפרת מדין שני זיתי חלב ולא מדין גרירה כפי

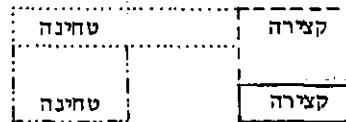
47) חגי מובאת בחי"ה הר"ן דף ע':

שמסביר הרא"ה. ולכן נצטרך לומר כשהגמרא אומרת "ונודע לו על קצירה וטחינה" פירושו או על קצירה או על טחינה.

מצב ב: קצירה מכפרת קצירה ראשונה מדין שני זיתי חלב בהעלם אחד וטחינה שעמה מתכפרת מדין שגגת שבת.

ואילו לגבי טחינה שכנגדה יש צורך בגרירה, ואבוי ורבא חולקים אם היא מועילה לכפר או לא (ר' לקמן).

1. קצירה שניה שעליה הובא הקרבן מכפרת קצירה ראשונה מדין שני זיתי חלב בהעלם אחד והחידוש הוא כנ"ל במצב א'.

2. הטחינה של שג"ש מתכפרת באופן אוטומאטי, כי כפי שהזכרנו הרא"ה סובר כאפשרות 1 שכפרת שג"ש היא בדרך של תגובת שרשרת, ולכן כאן אעפ"י שהקרבן הובא על קצירה שניה שלא נעשתה בשג"ש אלא בשג"מ, מכיון שקצירה ראשונה של שג"ש מתכפרת מדין שני זיתי חלב - אז גם הטחינה של שג"ש מתכפרת, כי אין כפרה לזו בלא זו.

3. לגבי הטחינה השניה של שג"מ, שמעיקר הדין מחייבת חטאת בפני עצמה, אנו נזקקים לדין של גרירה כדי לכפר עליה בעזרת הקרבן שהובא על הקצירה השניה.

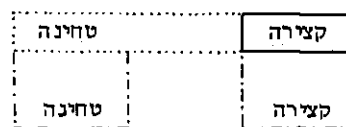
בנקודה זו יש קושי בשיטת הרא"ה, והוא: הגמרא מכנה את הכפרה של הטחינה השניה במצב ב' כגרירה דגרירה ואילו לפי הרא"ה במצב ב' זו הגרירה הראשונה שנוקמים לה (כי הקצירה הראשונה מתכפרת מדין שני זיתי חלב והטחינה הראשונה בדין שג"ש)? אלא חייבים לומר שמקרה זה נחשב כגרירה דגרירה כי כפי שראינו במצב שלא' אנו נזקקים לגרירה כדי לכפר על טחינה שניה אגב קרבן שהובא על קצירה ראשונה, ולכן כאן שרוצים לכפר על טחינה שניה בעזרת קרבן שהובא על קצירה שניה שמעיקר הדין חייבת חטאת בפני עצמה - זה נחשב כגרירה דגרירה, ובה חולקים אבוי ורבא האם מכפרת או לא⁸.

עד כאן הזכרנו את שיטות רש"י והרא"ה שעקרונית מסכימים שגרירה הוא חידוש דין שמרחיב את הדינים של שני זיתי חלב ושגגת שבת, ויוצר כפרה אף במקרים שאחד מהדינים הנ"ל לא יכול לכפר בדרך הרגילה שלו. בעיה משותפת לשתי השיטות היא בעיה לשונית: לפי כל שיטה יש מקרים שבהם רבא אומר לשון "גוררת" בגמרא ולפי האמת הכפרה היא מדין שני זיתי חלב או שג"ש ולא מדין גרירה. וצריך לומר שלפי רש"י והרא"ה כשהגמרא אומרת "קצירה גוררת קצירה" אין גוררת מדין "גרירה" דוקא, אלא גוררת מלשון "נמשכת אחרי" או "מתכפרת".

שיטת ר"י⁹:

מצב א': קצירה מכפרת קצירה וטחינה מכפרת טחינה מדין גרירה.

1. ר"י חולק על רש"י והרא"ה וסובר שמכיון שהשגגה ברישא אינה אותה שגגה כמו בסיפא אין זה נחשב כהעלם אחד, ולכן אי אפשר להשתמש בדין של שני זיתי חלב בהעלם אחד כדי לכפר על הקצירה והטחינה שנעשו

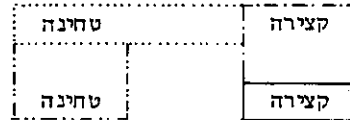

(8) כך מוסבר בחידושי הר"ן ד"ה "גרירה דגרירה לית ליה".

(9) תוס' ע"א. ד"ה גרירה דגרירה לית ליה וכו'.

בשגגת מלאכות. והחידוש של רבא שבכ"ז הקצירה והטחינה השניים מתכפרים מדין גרירה, כלומר לפי ר"י גרירה הוא תחליף לדין של שני זיתי חלב בהעלם אחד. מצב ב': קצירה שניה מכפרת קצירה ראשונה מדין גרירה וטחינה ראשונה מתכפרת עמה מדין שגגת שבת בהעלם אחד (ולגבי טחינה שניה יש מחלוקת בין אב"י לרבא האם גרירה דגרירה מועילה לכפר או לא).

1. קצירה שניה שעליה הובא הקרבן

מכפרת קצירה ראשונה מדין גרירה, מכיון שאי אפשר להשתמש בדין של שני זיתי חלב בהעלם אחד; כי לפי ר"י הסברנו שמכיון שברישא יש מצב של שגגת שבת ובסיפא שגגת מלאכות

זה לא יכול להיחשב היעלם אחד לגבי הדין של שני זיתי חלב.

2. בענין דרך הכפרה בשגגת שבת צריך לומר שה"י סובר באפשרות 1, ולכן גם אם קצירה ראשונה (של שגגת שבת) מתכפרת בעזרת קרבן שהובא על מעשה עבירה אחר – אפשר בכ"ז לכפר את שאר העבירות שנעשו בשגגת שבת בדרך הרגילה של כפרת שגגת שבת.

3. לפי ר"י (בניגוד לשיטת הרא"ה) אין נפק"מ במצב א' בין אם נודע לחוטא רק על הקצירה או גם על הטחינה, כי גם אם יודע לחוטא על שניהם לא נוכל לפי ר"י להשתמש בדין של שני זיתי חלב, ונזדקק בכל מקרה לדין המחודש של גרירה.

סיכום השיטות:

לפי רש"י והרא"ה הדין של גרירה הוא הרחבה לדינים של שני זיתי חלב ושגגת שבת, שאף במקרה שאחד מהדינים הנ"ל לא מכפר בדרך הרגילה הדין של גרירה מכפר. המחלוקת בין רש"י והרא"ה באיזה מקרים מזדקקים לגרירה נובעת מהמחלוקת הבסיסית יותר באופן הכפרה של שג"ש. ר"י חולק באופן עקרוני וסובר שגרירה הוא חידוש דין שמחליף את הדין של שני זיתי חלב במקרים שדין זה לא יכול לכפר בדרך הרגילה. היתרון של שיטת ר"י היא שמבחינת הלשון בגמרא היא מתאימה יותר.